

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 17 april 1891, kl. 2 e. m.

Första Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om införande af obligatorisk undervisning vid rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor, rörande de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.

Uti en inom Andra Kammaran väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 5, hemställer herr *Ollas A. Ericsson*, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådan ändring af de för rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor gifna läroplanerna, att uti naturkunnighetsundervisningen vid nämnda läroanstalter äfven måtte ingå obligatorisk undervisning om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar».

I motiveringen påpekar motionären, huru rusdryckerna — oakadt alla de aktningvärdade bemödanden för att hämma dryckenskapslasten, hvilka blifvit gjorda dels ifrån regeringens och riksdagens och dels ifrån enskilda personers och för ändamålet bildade förenings sida — fortfarande åstadkomma stor skada i landet. Med anledning

af detta sorgliga förhållande har, säger han, hos nykterhetsvännerna uppstått den önskan, att spritdryckerna måtte »instängas på apoteken och endast användas för medicinska och tekniska ändamål». Men, innan »en så genomgripande restriktiv åtgärd» kan vidtagas, måste man först söka att »vinna allmänheten för densamma». Ett verksamt och säkert sätt att leda den allmänna meningen i den här afsedda rigtningen och att vinna allmänhetens intresse för nykterhetssaken vore, att man i skolorna införde »obligatorisk undervisning om rusdryckernas natur samt deras inverkan på människokroppen». Man har, säger han, »i helsovårdens, folkhushållningens och moralens namn» rätt att fordra inträde för detta ämne i alla våra skolor. Dermed vore äfven en liten början gjord till införande af allmän helsovårdslära i de offentliga skolorna.

Till belysning af den uppfattning utaf frågan, som gjort sig gällande hos Andra Kammarens första tillfälliga utskott, som behandlat ifrågavarande motion, meddelas här följande utdrag af utskottets utlåtande:

»Alldenstund den inom landet pågående nykterhetsrörelsen åsyftar att rädda milliontals kronor ärligen åt fäderneslandet och, hvad än mera är, att rädda massor af medborgare undan fysisk och moralisk ruin, så finner utskottet dessa sträfvanden, med afseende på deras så beskaffade syfte, vara väl förtjenta att af Riksdagen, så långt sådant kan på lämpligt sätt ske, främjas och understödjas. — Riksdagen har, enligt utskottets förmenande, icke heller försummat sin pligt i detta hänseende. Genom en hel rad af lagstiftningsåtgärder, hufvudsakligen åsyftande att försvåra åtkomsten af de rusgifvande dryckerna, har man under de senaste fyra årtiondena sökt främja nykterheten i landet; och att dessa åtgärder öfvat ett mycket helsosamt inflytande på befolkningens lefnadssätt, är något, som icke heller torde kunna bestridas. I synnerhet är det glädjande att konstatera den förändring, som uppfattningen af nykterheten såsom en personlig hederssak under nämnda tid undergått i det allmänna folkmedvetandet. Visserligen torde denna förändring i det allmänna tänkesättet närmast vara att skriva på kontot af en stigande civilisation med ty åtföljande stegrad sjelfaktning och allmän aktning för människovärdet, men lika obestridligt torde vara, att de under tiden tillkomna reglementariska bestämmelserna för

rusdryckshandteringen icke oväsentligt bidragit att bana vägen för en omgestaltning af det allmänna tänkesättet i nämnda hänseende. — På sista tiden har Riksdagen äfven ansett sig böra draga särskild försorg om, att kännedomen om den stora fara, som bruket af rusdrycker förer med sig, blifver så mycket som möjligt utbredd bland befolkningen. Till befrämjande af detta syfte har Riksdagen tvenne gånger lemnat anslag, nemligen 1886 åttatusen och 1889 tjugufemtusen kronor. Dessa penningar hafva genom Kongl. Maj:ts försorg blifvit disponerade till utgifning och spridning af nykterhetsskrifter. Ibland skrifter, som bekostas medelst det af Riksdagen senast beviljade anslaget, anser utskottet sig här särskildt böra omnämna en, som, enligt den den 18 oktober och 31 december 1889 tillsatta nykterhetskommisionens af Kongl. Maj:t godkända förslag, speciellt skall vara afsedd för folkskolan. På hvad sätt denna skrift kommer att inom folkskolan användas, är, enligt hvad utskottet inhemtat, ännu ej bestämdt. Boken är nemligen ännu under utarbetande, och först då den föreligger färdig, skall det afgöras, huruvida den skall tjena som handbok för läraren till ledning för undervisning om dryckenskapens förderfliga följder, eller den skall kunna sättas i händerna på barnen och användas såsom ett slags läsebok. I hvilket fall som helst är det att förmoda, att boken kommer att gratis utdelas till folkskolorna, likasom på sin tid skedde med de af generaldirektören Magnus Huss författade »Varningsord mot bränvinsbruk och dryckenskap».

Motionären föreslår, att undervisning om rusdryckernas skadlighet skall införas i skolorna för att der ingå i naturkunnighetsundervisningen. Riksdag och regering hafva hittills sökt att på upplysningens väg verka för nykterheten i landet genom att låta utgifva och sprida goda nykterhetsskrifter. Dessa skrifter hafva utan tvifvel verkat och verka allt fortfarande mycket godt inom sådana lager af befolkningen, der man förstår och finner nöje i att hemta af de skatter, som ströskriftliteraturen har att erbjuda. Men en viss vansklighet kommer alltid att vidlåda detta sätt att verka i nykterhetens intresse, och denna möter först i svårigheten att få skrifterna under ögonen på dem, som bäst äro i behof af att studera dem, och slutligen i svårigheten att få dessa personer att läsa dem. — Vid den af motionären föreslagna metoden låda

inga sådana svårigheter i fråga om att med åtgörandena träffa den rätte adressaten. Och obestriddigt är, att, blefve kunskapen om rusdryckernas skadlighet vederbörligen inprentad hos det unga sinnet i sammanhang med den undervisning, som meddelas i folkskolorna och de allmänna läroverken, så skulle ingen svensk medborgare längre undgå att få sin andel af de viktiga lärdomar, som det här vore fråga om att inplanta, och ingen skulle släppas ut i lifvet utan att hafva blifvit upplyst om och fått reflektionen fäst på de faror, som möta i rusdryckerna.

Utskottet har uppstått för sig den frågan, huruvida realiserandet af det af motionären framställda förslaget skulle möta några afsevärda svårigheter i pedagogiskt hänseende, och har utskottet funnit, att så icke torde vara förhållandet. Det är nemligen icke fråga om införande af ett nytt läroämne med särskildt därför anslagna lärotimmar, utan meningen vore endast, att frågan om spritdryckernas natur och verkningar skulle vid undervisningen uppmärksammas och behandlas i sitt naturliga sammanhang med de kunskapsgrenar, med hvilka läraren enligt schemat har att sysselsätta sig. Motionären har särskildt tänkt sig naturkunnigheten såsom ett ämne, vid hvars behandling läraren har osökt anledning att tala om rusdryckerna. Och obestriddigt torde vara, att om den undervisning, som meddelas rörande t. ex. näringsförloppet i människokroppen och än mer om näringsämnena, verkligen afser att vara en lärdom för lifvet, så synes läraren svårligen kunna undgå att äfven beröra frågan om de så allmänt begagnade rusdryckerna. Denna sin åsigt har utskottet funnit ytterligare bestyrkt vid en företagen granskning af åtskilliga af de i folkskolorna mera allmänt använda läroböckerna i naturkunnighet. Det visade sig nemligen dervid, att dessa redan nu, vid talet om nutritionen i människokroppen och om näringsämnena, ganska allmänt äfven beröra frågan om spritdryckerna. I de skolor, der så beskaffade läroböcker äro antagna till användning, meddelas sålunda efter all sannolikhet redan sådan undervisning, som i motionen åsyftas. Det enda, som här skulle erfordras, för att det af motionären förordade förslaget skulle vara genomfördt, vore följaktligen, att nämnda undervisning blefve obligatorisk, i stället för, såsom nu, tillfällig, samt att den må hända i någon mån fullständigades. Äfven undervisningen i fäderneslandets historia och i religionslära böra erbjuda läraren tillfälle till åtskilliga reflektioner rörande nykterhetsfrågan, särskildt sådan denna fråga ter sig ifrån historisk, ekonomisk och moralisk synpunkt.

Skulle en sådan obligatorisk undervisning, som motionären för-

ordar, införas i skolorna, så vore naturligtvis en för ändamålet lämpad förändring af läroböckerna i naturkunnighet i de flesta fall af behovet påkallad. En sådan förändring skulle emellertid må hända nu lättare än annars låta sig utföra i sammanhang med det utbyte af läroböcker, som ändock nu håller på att försiggå med anledning af det påbudna nya stafsättet. Tills vidare kunde ju ett litet, kortfattadt tillägg till den gamla läroboken användas, hvilket tillägg må hända lämpligen kunde bekostas genom af Riksdagen anslagna medel till nykterhetens befrämjande»;

hvarjemte, och sedan utskottet anmärkt, att undervisning af i hufvudsak samma art, som i motionen förordats, vore genom lag redan införd i de offentliga skolorna i flere af Nordamerikas Förenta stater och jemväl såsom bilaga till betänkandet bifogat en öfversättning af staten Louisianas lag den 6 juli 1888 rörande nykterhetsundervisningen i de offentliga skolorna i denna stat, utskottet har hemställt:

»att kammaren med bifall till motionen ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville utfärda sådana föreskrifter att vid rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor en efter lärjungarnes uppfattningsförmåga lämpad undervisning rörande de rusgifvande dryckernas natur och verkningar skall i sammanhang med den öfriga undervisningen meddelas.»

Emot denna hemställan har reservation afgifvits af herr *E. Hammarlund*, som ansett att utskottets hemställan bort, i nära öfverensstämmelse med motionärens förslag, erhålla följande lydelse:

att kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af föreskrift, att i rikets allmänna läroverk, seminarier och folkskolor skall vid undervisningen i naturkunnighet meddelas en efter lärjungarnes uppfattningsförmåga lämpad undervisning om de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.

Vid föredragning af utskottets utlåtande har Andra Kammaren bifallit det förslag till beslut i ämnet, som framstälts af herr *Hammarlund* uti hans vid utlåtandet fogade reservation, hvarefter Andra Kammarens beslut, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, blifvit genom utdrag af protokollet detgifvet Första Kammaren, som hänvisat detta ärende till sitt tredje tillfälliga utskott.

Efter öfvervägande af hvad i saken förekommit har utskottet förenat sig om följande utlåtande.

Utskottet hyser för sin del den öfvertygelsen att folkets *religiositet* är den enda säkra grund, hvarpå nykterhetssträfvandet, liksom öfver hufvud hvarje annat arbete i sedlighetens tjänst, måste byggas, om varaktig framgång deråt skall beredas och alla öfverdrifter vare sig åt ena eller andra hållet skola undvikas, samt att följaktligen nykterhets-saken har sin kraftigaste bundsförvandt uti en god religionsundervisning, som förmår höja folkets religiösa medvetande och derigenom på samma gång stärka folkets moraliska kraft och skärpa dess moraliska ansvarighetskänsla; men ehuru utskottet icke kan frigöra sig från det intryck, att betydelsen af denna *moraliska*, på den allmänna viljeriktningen hos folket omedelbart verkande och därför vigtigaste drifkraft till utbredandet af ett nyktert lefnadssätt, både i motionen och i Andra Kammarrens utskottsbetänkande blifvit nog mycket undanskymd, under det att deremot vinsten af ett blott *intellektuelt* eller åtminstone närmast förståndsodlingen befrämjande hjälpmedel för samma ändamål må hända blifvit något öfverskattad, vill dock utskottet å andra sidan icke bestrida, att en redan åt det uppväxande släktet i våra skolor bibringad och efter dess uppfattningsförmåga afpassad undervisning om de rusgifvande dryckernas natur och verkningar jemväl bör kunna i viss mån bidraga till minskning både i bruket och missbruket af dessa drycker. Vid detta förhållande, och då här icke är fråga om införande af ett nytt läroämne med särskildt därför anslagna lärotimmar, hvarigenom de nuvarande nog många läroämnenas antal skulle komma att ytterligare ökas, utan endast att läran om spritdryckerna skulle vid undervisningen behandlas i sammanhang med naturkunnigheten, föreställer sig utskottet att några andra betänkligheter emot införandet af den ifrågasatta obligatoriska undervisningen icke gerna skulle kunna möta än de, som må hända kunde härleda sig från dels det jemväl af Andra Kammarrens utskott antydda förhållandet, att åtskilliga af de i skolorna begagnade läroböckerna icke äro författade med särskild hänsyn till undervisningens utsträckning till det här omhandlade ämnet, och dels den härmed sammanhängande omständigheten att, efter all sannolikhet, endast ett fåtal af den nuvarande lärarpersonalen för egen del besitter den kunskap, som lärar erfordras för att undervisningen i ämnet skulle kunna blifva på ett mera verksamt sätt för lärjungarne fruktbarande; men, enligt utskottets förmenande, böra alla betänkligheter af denna art vika vid erinringen derom att det ligger i sakens natur, att den undervisning, hvarom här kan blifva fråga, icke behöfver,

hvad sjelfva metoden beträffar, ega någon strängt vetenskaplig karakter, utan kan och bör inskränka sig till meddelandet i lättfattlig form af den vetenskapliga forskningens *allmänna resultat* på hithörande område i den säkerligen icke betydande omfattning, som, med hänsyn till det med undervisningen afsedda praktiska syftet att verka till återhållsamhet i bruket af rusgifvande drycker, må befinnas nödig för att bringa lärjungarne insigt uti dessa dryckers verkningar i allmänhet och, särskildt vid omåttligt förtärande deraf, skadliga inflytande på mennisko-organismens skilda delar. Med en sålunda både till arten och omfånget begränsad uppgift för undervisningen torde någon synnerlig svårighet icke uppstå att, för den händelse de nu begagnade läroböckerna i naturkunnighet skulle befinnas mer eller mindre oanvändbara för undervisningen i läran om spritdryckerna, afhjelpa denna brist genom vidtagandet af en eller annan provisorisk åtgärd, i syfte att, intill dess läroböckerna hunnit undergå nödig omarbetning, undervisningen må kunna på ett någorlunda nöjaktigt sätt ombesörjas, i hvilket afseende utskottet endast förslagsvis vill antyda den utvägen, som i första hand synes sjelfmant erbjuda sig, eller att åt sakkunnig myndighet, exempelvis kongl. medicinalstyrelsen, uppdraga utarbetandet och offentliggörandet af sådana anvisningar, hvilka under tiden kunde lämpligen läggas till grund för undervisningen.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet härmed hemställa,

att jemväl Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Stockholm den 17 april 1891.

På utskottets vägnar:

CURRY TREFFENBERG.

Reservation

af herr *I. W. Spånberg* emot vissa delar af motiveringen.
